

УДК.37.091

Людмила ЛУЗАН,
ORCIDiD: 0000-0001-7174-7249

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
методики навчання мов і літератури КВНЗ
«Харківська академія неперервної освіти»

РОЛЬ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Анотація. У статті визначено роль проектної технології в професійному розвитку вчителя. Проаналізовано науково-методичну літературу із зазначеної проблеми; на прикладі роботи кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розкрито роль проектної технології у процесі підвищення професійного рівня вчителів філологічних дисциплін. Показано, як викладачі кафедри методики навчання мов та літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» для удосконалення професійної майстерності вчителів закладів загальної середньої освіти застосовують нетрадиційні методи, форми й прийоми роботи як під час викладання теоретичного матеріалу, так і під час проведення конференції з обміну досвідом.

Підтверджена думка стосовно того, що проектна технологія має на меті застосування вчителем сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів. Розкрито сутність проектної технології, а саме: стимулювання інтересу учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань. У статті доведено, що проектна технологія є ефективним інструментарієм в сучасному процесі розвитку освіти, який повсякденно супроводжується введенням нових технологій та оновленням форм і методів організації навчання учнів закладів загальної середньої освіти. Визначено, що застосування методу проектів дозволяє сучасному педагогу формувати спеціальні інноваційні вміння, які необхідні в умовах оновлення організації освітнього процесу закладу загальної середньої освіти.

Таким чином, практично доведено, що провідною рисою сучасності має стати формування професійної педагогічної культури особистості, чільне місце в якій має посісти проектна культура педагога як організатора та ініціатора проектно-технологічної діяльності.

Ключові слова: проект, проектна технологія, проектний менеджмент, інноваційні технології.

Вступ. Успіх особистості в сучасних умовах визначається тим, наскільки сформована компетентність щодо організації своєї життєдіяльності у світі як проектної, а саме: наскільки людина здатна визначати далеку й найближчу перспективи, знаходити й залучати необхідні ресурси, окреслювати план дій і, здійснивши його, оцінювати, чи вдалося досягти поставлених цілей. [5].

За результатами дослідження, які були проведені не тільки в Україні, а й за кордоном, можна стверджувати, що більшість сучасних лідерів у політиці, бізнесі, мистецтві, спорті – люди, які володіють проектним типом мислення. Тобто вдало використовують технологію проектного менеджменту. Це підтверджується статистичними даними: проектний менеджмент є в 74 % організацій, 37 % виконуваних робочих процесів (*інформація Франца Фрейха*).

Таким чином, проектні технології дають можливість збалансувати академічні знання та практичні вміння, задовольнити прагнення особистості до вільного вибору діяльності з опорою на зацікавленість та особистісну значущість проблем, що розв'язуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему щодо реалізації проектної технології навчання розв'язували як зарубіжні Дж. Дьюї, В. Кіпатрик, Є. Коллінгс, які працювали на початку ХХ століття, так і сучасні дослідники пострадянського простору: К. Баханов, І. Дичківська, І. Єрмаков, Г. Ісаєва, О. Любарська, О. Пехота, О. Пометун, С. Шевцова.

Вагомий внесок зробили О. Коберник, І. Коновальчук, Т. Подобедова. У працях цих науковців відображено суть процесу проектної діяльності, відповідна технологія та умови її впровадження в навчально-виховний процес. Досвід показує, що застосування традиційної класно-урочної системи, на жаль, не є достатнім, щоб сформувати ті вміння й навички, які будуть користуватися попитом через 3–5 років, а саме:

- комплексне багаторівневе розв'язання проблеми;
- критичне мислення;
- креативність;
- вміння керувати людьми;
- взаємодія з людьми;
- емоційний інтелект;
- формування власної думки й прийняття рішення;
- клієнтоорієнтування;
- вміння вести переговори;
- гнучкість розуму.

Нині педагогічні технології такі, як: вальдорфська педагогіка (Р. Штайнер), «Школа успіху і радості» (С. Френе), технологія саморозвитку (М. Монтессорі), створення емоційно збагачених виховних ситуацій (І. Бех), організації проектної діяльності (В. Кіппатрик), колективного творчого виховання (І. Іванов), естетико-екологічного виховання «Уроки милування» (Г. Тарасенко), створення ситуацій успіху (А. Белкін), фізичного виховання дітей «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» (М. Єфіменко), сугестивна технологія (Г. Лозанов) – достатньо обґрунтовані на науковому рівні й поступово використовуються в навчально-виховній практиці. Тому сьогодні провідною рисою сучасності має стати формування професійної педагогічної культури, чільне місце в якій має посісти проектна культура учителя як організатора та ініціатора проектно-технологічної діяльності [3], бо як зазначає І. Кульчицька: якість відтворення педагогічної технології залежить від рівня майстерності педагога [4].

Метою статті є визначення ролі проектної технології в професійному розвитку вчителя. Виходячи із зазначеної мети, поставимо такі **завдання**: проаналізувати науково-методичну літературу із зазначеної

проблеми; на прикладі роботи кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розкрити роль проектної технології у процесі підвищення професійного рівня вчителів філологічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. XXI століття кидає виклик усьому, що нас оточує. Стрімко змінюється техніка й технології. Щоб встигнути за новаціями та не відчувати себе викинутим за борт сучасного життя, треба постійно вчитися.

Інноваційні технології, що активно увійшли в шкільну практику, супроводжують діяльність педагогів на курсах підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін.

Щоб досягти поставленої мети – удосконалення професійної майстерності на основі сучасних підходів до змісту форм і методів навчання, упровадження інноваційних технологій, викладачі кафедри методики навчання мов та літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» застосовують нетрадиційні методи, форми й прийоми роботи як під час викладання теоретичного матеріалу, так і під час проведення конференції з обміну досвідом.

Навчальна діяльність кафедри покликана не просто дати здобувачеві освіти суму знань, умінь і навичок, а формувати в нього компетентність як «загальну здатність, необхідну для розв’язання життєвих завдань і продуктивного здійснення життя як індивідуального проекту». Так, розглядаючи проект як технологію, яка стимулює до активного розв’язання освітніх проблем, у своєму дослідженні будемо спиратися на бачення науковця О. Мандражи, яка зазначає, що проект має відповідати певним викликам часу й змін. При цьому він має спрямовуватися на розв’язання певної проблеми або на розвиток та використання наявних можливостей, потенціалів і сильних сторін закладу освіти [2].

Таким чином, проектна технологія має на меті застосування освітянином сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів для знаходження оптимальних варіантів для вирішення проблемних завдань, які залишаються відкритими до змін, корекції, уточнень.

Отже, суть проектної технології – стимулювання інтересу учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка включає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання [1].

Вивчення зазначеної проблеми дало змогу зробити висновок, що зацікавленість проектними технологіями викладачами нині дуже висока. Таким чином, під час реформування освіти постає проблема необхідності підготовки викладачів до використання проектних технологій, що є одним із шляхів підвищення професійної компетентності сучасного викладача та є ефективним інструментарієм в сучасному процесі розвитку освіти, який повсякденно супроводжується введенням нових технологій та оновленням форм і методів організації навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

Постійне проведення анкетування серед слухачів підтверджує те, що більшість тем професійного модуля програми підвищення кваліфікації є актуальними. Упровадження інноваційних методів навчання під час проведення занять викладачами кафедри здійснюється через реалізацію проектних технологій. Проект, який ми реалізуємо на курсах підвищення кваліфікації, має декілька напрямів: першим слід назвати демократизацію навчального процесу. Демократизація навчального процесу означає надання слухачам «права голосу» в питаннях визначення цілей освіти, її

змісту та методів навчання, які використовуються. Маємо на увазі проведення анкетування, з метою виявлення реальних потреб тих, хто навчається, їх ставлень до того, чого та як їх навчають, їх навчальної мотивації та максимально можливе використання результатів таких досліджень в організації навчального процесу, внесення змін до цієї організації відповідно до отриманих результатів досліджень та обстежень.

Сучасна практика роботи показує, що найважливішою умовою ефективності навчання є наявність сформованої стійкої освітньої мотивації. І саме, коли людина приймає рішення про необхідність проходження навчання, відбувається значне зростання освітньої мотивації, визначається мотиваційна спрямованість, що впливає на весь подальший процес вибору змісту й форми навчання. Так, на рисунку 1 ми представили засоби формування освітньої мотивації.

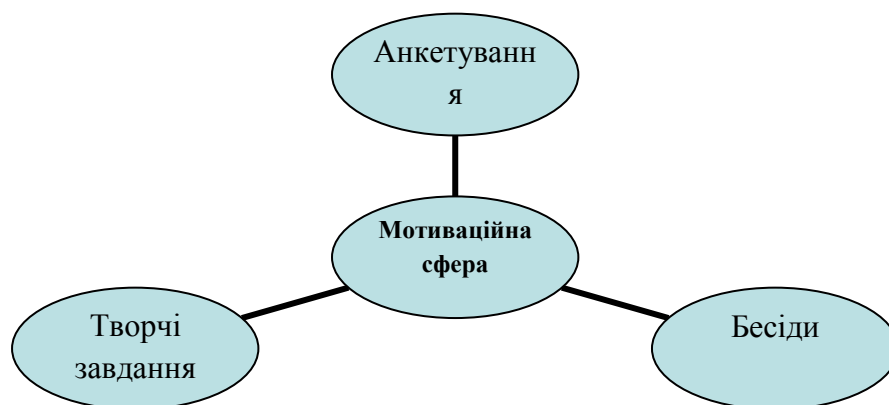

Рис. 1 Засоби формування освітньої мотивації

Мотиваційно-компетентнісний підхід здійснюємо в три етапи:

1. Етап прогнозування.
2. Змістовно-пошуковий етап.
3. Етап моніторингу.

На етапі прогнозування виявляємо мотиваційну сферу слухачів щодо сформованості пізнавальної, розвивальної, дослідницької, комунікативної

функцій, через анкетування, колективні та індивідуальні бесіди, творчі завдання, встановлюємо психологічну готовність до сприймання матеріалу.

Дані сформованості функцій мотиваційної сфери продемонстровані на рисунку 2.

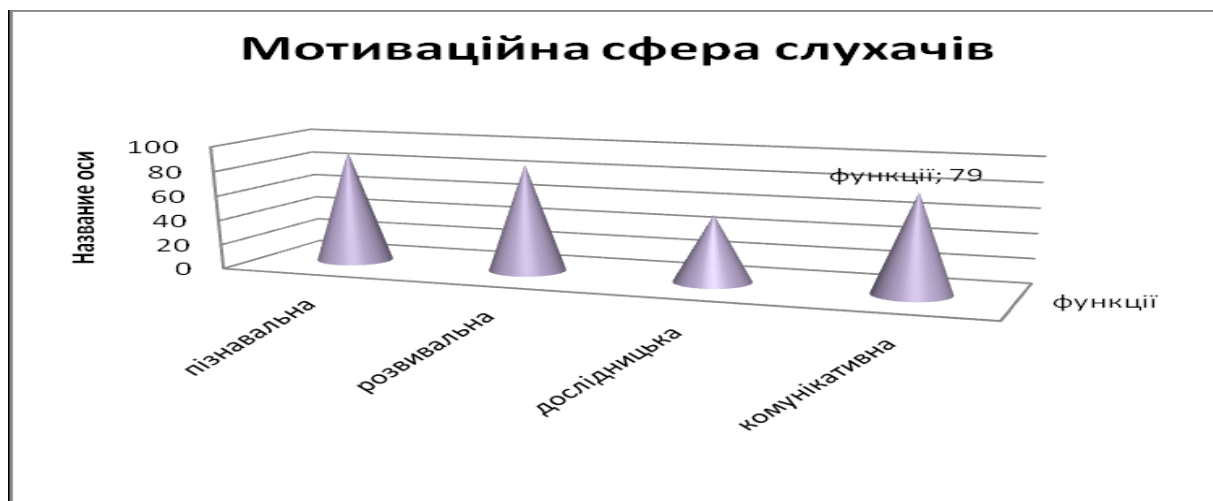

Рис. 2 Дані сформованості функцій мотиваційної сфери

На змістовно-пошуковому етапі структуруємо зміст навчального матеріалу, добираємо мотиваційні технології, методи й прийоми використання ІКТ; інтегровані матеріали із методики викладання мов та літератури.

На етапі моніторингу відстежуємо рівень сформованості мотиваційних і життєвих компетентностей слухачів, ефективність професійного розвитку вчителя, динаміку якості навчальних досягнень слухачів.

Психолого-педагогічне дослідження за результатами анкетування «Види роботи на заняттях, що викликають пізнавальний інтерес» засвідчує, що найбільший інтерес слухачів викликає розповідь викладача із використанням ІКТ – 64%; творчі роботи (проекти) із використанням ресурсів Інтернету – 74 %. Ми бачимо, що рівень внутрішньої мотивації до підвищення рівня професійної компетентності збільшився на 10 %.

Другий напрям проекту є прямо пов'язаним з першим і багато в чому витікає з нього. Це **забезпечення автономії слухачів у навчанні**. Маємо на увазі поступове перетворення навчання в самонавчання, коли слухач ставиться в умови, у яких він повинен одержувати знання в основному за рахунок творчої самостійної роботи, самостійно шукаючи потрібну для виконання проекту інформацію та творчо її опрацьовуючи з тим, щоб зробити необхідні висновки та отримати обумовлені навчальним завданням результати. Розвиток такої навчальної автономії потребує забезпеченості навчальними матеріалами та літературою для самостійної роботи, можливостями постійного користування слухачами інформаційними технологіями, зокрема Інтернетом. Саме розробка та забезпечення такими матеріалами та можливостями становить значну частину роботи викладачів кафедри.

Вважаємо, що важливим напрямом проекту, який суттєво допомагає реалізації перших двох, є **впровадження кооперативного навчання**. Воно базується на спільній роботі слухачів над навчальними проектом, коли рішення досягається через поєднання зусиль, тобто кооперацію слухачів, які колективними зусиллями досягають спільної мети. Кооперативне навчання вимагає такої організації навчального процесу, при якій як в аудиторії, так і за її межами слухачі постійно працюють у парах та малих групах над створення міні-проектів. Кооперативне навчання, а також необхідність розвивати творчі засади викликало потребу у використанні проблемного підходу до навчання, який вимагає такої постановки навчальних завдань для слухачів, щоб їх виконання обумовлювало не просте репродукування отриманих знань, а творче їх використання для розв'язання нових, нестандартних задач у непередбачуваних ситуаціях.

Усі названі напрями тісно пов'язані та обумовлюють необхідність інтенсифікації навчального процесу та максимальну активізацію слухачів у

ньому. Для цього викладачі кафедри використовують багато методів та підходів, серед яких варто назвати:

- перетворення лекцій на інтерактивні, а саме: впровадження коротких запитально-відповідних співбесід зі слухачами; проведення коротких тестів на 5–10 хвилин, що демонструвало б розуміння слухачами викладеного матеріалу, діагностування, анкетування тощо;

- перетворення практичних занять/семінарів у так звані «майстерні», тобто такі види занять, де слухачі в ході обговорень, дискусій розв’язують значущі фахові проблеми на основі власного досвіду;

- упровадження в практичні/семінарські/лекційні заняття презентацій міні-проєктів, самостійно підготовлених викладачами та слухачами;

- широке впровадження рольових та ділових ігор.

- проведення майстер-класів слухачами на практичних/семінарських заняттях.

- широке використання мультимедійних засобів у процесі читання лекцій та проведення практичних/семінарських занять, електронних та різних видів опорних конспектів лекцій, надання слухачам навчальної інформації на електронних носіях, Інтернет-пошук як слухачами, так і викладачами для цілей навчального процесу тощо.

Найпоширенішою формою заняття викладачів кафедри методики навчання мов і літератури є лекція-дослідження по створенню навчального проєкту, бо пріоритетом роботи вважаємо формування науково-дослідницької стратегії педагогічної діяльності, яка так само сприяє формуванню життєвих компетентностей інноваційної особистості, допомагає їй реалізуватися.

Під час лекцій викладачі кафедри організовують роботу тематичних груп, які мають творче завдання. Це відображає картину засвоєння

теоретичного матеріалу слухачами, уміння толерантного спілкування, ведення дискусії, аргументації своєї позиції.

Ще одним напрямом є удосконалення системи контролю (у тому числі тестового контролю) знань, навичок та вмінь, набутих слухачами курсів. Розроблена анкета вимагає не просто репродукування слухачами отриманих знань. Головним є те, як учитель уміє їх використовувати для розв'язання проблемних (і в першу чергу практичних) завдань.

Реалізація усіх названих напрямів допомагає викладачам кафедри методики навчання мов і літератури вести освітній процес на високому рівні. З метою удосконалення професіоналізму учителів як основи якості гуманітарної освіти кафедрою методики навчання мов і літератури Харківської академії неперервної освіти створений педагогічний проект «Професійний розвиток учителя» та модель професійного розвитку вчителів гуманітарних дисциплін, який містить такі вектори: *підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, компетентністний випускник, інноваційна школа, профільна школа, обдарована дитина*. Детально про реалізацію зазначеного вище проекту мова піде в наступних статтях.

Висновки. Отже, метод проектів є однією з інноваційних педагогічних технологій. Застосування методу проектів дозволяє сучасному педагогу формувати спеціальні інноваційні вміння, які необхідні в умовах оновлення організації освітнього процесу закладу загальної середньої освіти.

Використана література

1. Демченко О.П. / Збірник наукових праць БПДУ. Педагогічні науки. – 2. – Бердянськ : БПДУ, 2009. – С. 61–70.
2. Мандражи О.А. Управління освітніми проектами / О.А. Мандражи [Електронний ресурс] // Адаптивне управління: теорія й практика. Серія «Педагогіка», 2018. – Вип. 4 (7). – Режим доступу до ресурсу: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.4ped7/18ped4_7mandrazhy.pdf.

3. Освітні технології: [навч.-метод. посібник] / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.

4. Педагогічні технології: наука – практиці / О.І. Кульчицька, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер ; За ред. Сисоєвої С.О. – Вип. 1. – К. : ВШОЛ, 2002. – 280 с.

5. Формування компетенцій з проектного менеджменту для інновативного розвитку шкіл для керівників шкіл України : [навч. посібник для підготовки магістрів за спеціальністю «Управління навчальним закладом» та спеціальністю «Управління проектами», слухачів курсів підвищення кваліфікації, керівників навчальних закладів] / З.В. Рябова, О.Ю. Шумська, В.Г. Базелюк та ін. ; за заг. ред. академіка В.В. Олійника, Ф. Фрейха ; Ун-т менедж. освіти НАПН України. – К., 2015. – 131 с.

6. Шкарлупа О. Впровадження методу проектів у навчально-виховний процес сільської школи / О. Шкарлупа // Проектна діяльність у школі. – К. : Шк. світ, 2007. – С.110-116.

References

1. Demchenko O. P. / Zbirnyk naukovykh prats BPDU. – Pedagogichni nauky. – 2. – Berdiansk : BPDU, 2009. – S. 61–70.

2. Mandrazhy O. A. Upravlinnia osvitymyi proektamy / O. A. Mandrazhy // Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptyvne upravlinnia: teoriia y praktyka». – Vypusk 4(7), 2018. – URL: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.4ped7/18ped4_7mandrazhy.pdf.

3. Pedagogichni tekhnolohii: nauka – praktytsi / O.I. Kulchytska, S.O. Sysoieva, Ya.V. Tsekhmister ; Za red. Sysoievoi S. O. – Vyp. 1. – K. : VShOL, 2002. – 280 s. Osvitni tekhnolohii : [navchalno metodychnyi posibnyk / O. M. Pekhota, A. Z. Kiktenko, O. M. Liubarska ta in.; za zah. red. O. M. Piekhoty]. – K. : A.S.K., 2004. – 256 s.

4. Formuvannia kompetentsii z proektnoho menedzhmentu dlia innovatyvnoho rozvytku shkil dlia kerivnykiv shkil Ukrainy : Navchalnyi posibnyk dlia pidhotovky mahistriv za spetsialnistiu «Upravlinnia navchalnym zakladom» ta spetsialnistiu «Upravlinnia proektamy», slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii, kerivnykiv navchalnykh zakladiv / Z. V. Riabova, O. Yu. Shumska, V. H. Bazeliuk ta in. ; za zah. red. akademika V. V. Oliinyka, Frantsa Freikha ; Un-t menedzh. osvity NAPN Ukrainy. — K., 2015. — 131 s.

5. Shkarlupa O. Vprovadzhennia metodu proektiv u navchalno-vykhovnyi protses silskoi shkoly / O. Shkarlupa // Proektna diialnist u shkoli. – K.: Shk. svit, 2007. – S.110-116.

Людмила Александровна Лузан

кандидат педагогических наук, доцент кафедры методики обучения языков и литературы КВУЗ «Харьковская академия непрерывного образования»

РОЛЬ ПРОЕКТНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ УЧИТЕЛЯ

Анотация. В статье определена роль проектной технологии в профессиональном развитии учителя. Проанализирована научно-методическая литература по данной проблеме; на примере работы кафедры методики обучения языкам и литературе КВУЗ «Харьковская академия непрерывного образования» раскрыта роль проектной технологии в процессе повышения профессионального уровня учителей филологических дисциплин. Показано, как преподаватели кафедры методики обучения языкам и литературе КВУЗ «Харьковская академия непрерывного образования» применяют нетрадиционные методы, формы и приемы работы, как во время преподавания теоретического материала, так и во время проведения конференции по обмену опытом для совершенствования профессионального мастерства учителей учреждений общего среднего образования.

Подтверждена мысль о том, что проектная технология имеет целью применения учителем совокупности исследовательских, поисковых, творческих по своей сути методов, приемов, средств. Раскрыта сущность проектной технологии, а именно: стимулирование интереса учащихся к определенным проблемам, предусматривающие владение определенной суммой знаний. В статье доказано, что проектная технология является эффективным инструментарием в современном процессе развития образования, который повседневно сопровождается введением новых технологий и обновлением форм и методов организации обучения учащихся учреждений общего среднего образования. Определено, что применение метода проектов позволяет современному педагогу формировать специальные инновационные умения, которые необходимы в условиях обновления организации образовательного процесса учреждения общего среднего образования.

Таким образом, практически доказано, что ведущей чертой современности должно стать формирование профессиональной педагогической культуры личности, главное место в которой должна занять проектная культура педагога как организатора и инициатора проектно-технологической деятельности.

Ключевые слова: проект, проектная технология, проектный менеджмент, инновационные технологии.

Ludmila Alex. Luzan

associate professor Kharkiv Academy of Continuous Education, Candidate of
Pedagogical Sciences

THE ROLE OF PROJECT TECHNOLOGIES IN TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Abstract. The article defines the role of design technology in the professional development of a teacher. The scientific-methodical literature on the mentioned problem is analyzed; on the example of the department of the methodology of language and literature teaching «Kharkiv Academy of Continuing Education» the role of design technology in the process of raising the professional level of teachers of philology disciplines is revealed.

It is shown how the teachers of the Department of Methodology of Language and Literature Studies of the «Kharkiv Academy of Continuing Education» apply non-traditional methods, forms and methods of work, both during the teaching of theoretical material and during the conference on the exchange of experience for improving the professional skills of teachers of institutions of general secondary education.

It is confirmed that the design technology is aimed at using the teacher to combine the research, search, creative methods, methods and means of their own. The essence of the design technology is revealed, namely: stimulation of students' interest in certain problems involving the possession of a certain amount of knowledge. The article shows that the project technology is an effective tool in the modern educational process, which is accompanied by the introduction of new technologies and the updating of the forms and methods of organizing the training of students of general secondary education institutions on a daily basis. It is determined that application of the method of projects allows modern educator to form special innovative skills, which are necessary in the context of updating the organization of educational process of institution of general secondary education.

Thus, it has been practically proved that the formation of a professional pedagogical culture of a person should become the leading feature of the present, the main place in which the project culture of the teacher should take as the organizer and initiator of design and technological activity.

Key words: project, project technology, project management, innovation technology.

Стаття надійшла до редакції 25 листопада 2018 року